

Максимальний урожай зерна озимої твердої пшениці сорту Ареал одеський отримано також при вирощуванні у варіанті Фон + N₄₀ (ВВСН 21-29) де порівняно з контролем прибавка складала 11,7 ц/га, що становить 38,2 %.

В сорту Ареал одеський у варіанті Фон + N₄₀ (ВВСН 31-32) отримано прибавку врожаю 8,9 ц/га або 29,1% у порівнянні з контрольним варіантом.

У варіанті Фон + N₄₀ (ВВСН 49-51) прибавка врожаю сорту Ареал одеський складала 7,8 ц/га або 27,6%, також тут спостерігалось найбільше накопичення білка 15,8 %.

Встановлено різний рівень врожайності озимої твердої пшениці на різних фонах живлення, найвища врожайність спостерігалась у сорту Алмазний яка складала 43,6 ц/га на фоні живлення у варіанті Фон + N₄₀ (ВВСН 21-29), у сорту Ареал одеський вона була дещо менша і складала 42,3 ц/га на тому ж самому фоні живлення. Найменша врожайність спостерігалась в контрольному варіанті без добрив де вона складала 31,5 ц/га у сорту Алмазний, та 30,6 ц/га у сорту Ареал одеський.

Застосування Фон + N₄₀ (ВВСН 49-51) покращало якість зерна: у сорту Алмазний де вміст клейковини становив 29,0 %, білка 16,5 %, а у сорту Ареал одеський вміст клейковини складав 28,2 %, вміст білка 15,8 %.

Список використаних джерел:

1. Паламарчук А. І. Методи та результати селекції пшениці твердої озимої в СГІ НЦНС. *Збірник наукових праць СГІ-НЦНС*. Одеса, 2016. Вип. 27 (67). с.54-66
2. Гармашов В.В. Продуктивність твердої озимої пшениці в залежності від умов азотного живлення. *Науково обґрунтована система добрив у польових сівозмінах*: Тези доп. всеукр. науково-виробн. наради (м. Одеса 23-25 червня 1992 року). Одеса: Еліта, 1992. с. 75-77.
3. Рожков А. О., Пузік В. К., Каленська С. М. Дослідна справа в агрономії: у 2 кн. Харків: Майдан, 2016. Кн. 1: Теоретичні аспекти дослідної справи. 316 с.

УДК 632

МОНІТОРИНГ ФІТОСАНІТАРНОГО СТАНУ М. БІЛГОРОД-ДНІСТРОВСЬКИЙ НА ВИЗНАЧЕННЯ КАРАНТИННИХ БУР'ЯНІВ

Євген ШВАГА, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 3 курсу ОП «Захист і карантин рослин», akkerman.semena2011@gmail.com

Науковий керівник: **Галина БАЛАН** к. с-г н., доцент кафедри захисту, генетики і селекції рослин, fitoizr@gmail.com

Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

Вже багато років Україна страждає від поширення різних видів карантинних рослин і місто Білгород-Дністровський не є винятком поширення таких бур'янів, які завдають немало клопоту аграріям, городникам та пересічним громадянам. Особливий статус м. Білгород-Дністровський обумовлений тим, що він є портовим містом, через яке перевозиться різні товари та рослинна продукція, і це сприятиме завезенню на територію міста небажаних карантинних об'єктів, в тому числі і бур'янів.

Карантинні бур'яни, а особливо найбільш злісні з них, які поширені на території м. Білгород-Дністровський та Білгород-Дністровського району, такі як амброзія

полинолиста, гірчак повзучий, сорго алепське та повитиці різних видів, в першу чергу висушують та виснажують ґрунти, крім того здатні конкурувати з культурними рослинами не тільки за світло, вологу, а й за поживні речовини, чим значно знижують врожайність сільськогосподарських культур. Злісні карантинні бур'яни здатні витіснити собою сільськогосподарські культури, майже до повної їх загибелі.

Мета досліджень полягала в моніторингу фітосанітарного стану м. Білгород-Дністровський на визначення карантинних бур'янів. Для точної ідентифікації видів небажаної рослинності досліджували їх біологію та морфологію.

Амброзія полинолиста (*Ambrosia artemisiifolia* L.) є одним із найбільш шкідливих бур'янів через свій негативний вплив на здоров'я людей та високу шкодочинність. Вона забруднює і завдає значної шкоди польовим культурам, зокрема просапним, яровим зерновим, овочевим, плодовим культурам, винограду, пасовищам, чагарникам. Амброзія широко розповсюджується на узбіччях доріг, залізничних коліях, берегах водойм, пустирях та інших необроблених територіях, будівельних майданчиках, територіях заводів, підприємств, фермерських господарств, машинних дворів, вулицях та приватних садибах. Відомо, що розмноження амброзії полинолистої відбувається тільки через насіння, яке утворюється у великих кількостях: від 50 до 3000 насінин у невеликих рослин, і до 100 тисяч – у великих, зберігаючи схожість від 5 до 40 років. Тому всі заходи повинні бути спрямовані на запобігання утворенню насіння, повторному забрудненню та зменшенню його запасів у ґрунті.

Гірчак повзучий (рожевий, степовий) (*Acroptilon repens*) це багаторічний коренепаростковий бур'ян, що розмножується як насінням, так і кореневищами, тобто вегетативним шляхом. На полях, забруднених гірчаком, без належних заходів боротьби з ним врожайність сільськогосподарських культур знижується на 40–80%, а на твердих ґрунтах у посушливі роки рослини можуть загинути повністю. Особливо чутливі до забруднення ярові та просапні культури. Шкодочинність гірчака полягає у тому, що він витягує з ґрунту значну кількість вологи та поживних речовин. Доведено, що гірчак рожевий поглинає з ґрунту у 2–5 разів більше поживних речовин, ніж озима пшениця при врожаї 25 ц/га, а вміст нітратного азоту на глибині 50–100 см у ґрунті, забрудненому гірчаком, удвічі менший, ніж на паровому полі. Крім того, шкодочинність гірчака проявляється не лише в конкуренції за поживні речовини та вологу, а й у виділенні токсичних речовин, які негативно впливають на ріст і розвиток культурних рослин.

Повитиця польова (*Cuscuta campestris* Junk.) це карантинний бур'ян-паразит, який повністю живиться за рахунок рослини-господаря, на якій поселяється. Вона є не лише карантинним об'єктом, але й входить до переліку справжніх паразитів. Найбільше від повитиці потерпають польові культури, такі як вика, люцерна, льон, буряк, морква, цибуля, картопля та інші. Окрім культурних рослин, повитиця паразитує на численних видах дикорослих і бур'янистих рослин, зокрема на узбіччях доріг, біля водойм, пасовищах та присадибних ділянках. Уражені рослини слабнуть, припиняють ріст, зупиняють розвиток і зрештою гинуть. Одна рослина повитиці здатна обплести до 200 інших рослин. Її ниткоподібні гіллясті стебла мають жовтий або жовтогарячий відтінок, а квітки зібрані в щільні клубочки білого або зеленувато-білого кольору. Плід притиснуто-куляста коробочка з дрібним шорстким насінням. Повитиця розмножується насінням та відрізками стебла, які легко вкорінюються. Одна рослина може дати до 30 тисяч насінин, які зберігають схожість у ґрунті до 6, а іноді й до 25 років.

Цей бур'ян-паразит завдає значної шкоди посівам багаторічних і однорічних трав, забруднює узбіччя доріг, береги річок, населені пункти та залізничні колії.

Сорго алепське (гумай) (*Sorghum halepense* (L.) Pers), небезпечний карантинний бур'ян з родини тонконогових, що входить до переліку обмежено поширених в Україні. Це багаторічна коренепаросткова рослина, яка любить тепло та віддає перевагу пухким,

родючим ґрунтам, однак не витримує засолених, сухих та щільних ґрунтів. Сорго алепське активно розростається на оброблюваних полях, пасовищах, покинутих землях, вздовж доріг, на узліссях і берегах річок, і є одним із десяти найшкідливіших бур'янів у світі.

Ця рослина має пряме стебло завдовжки 1–2 метри і товщиною близько 1 см, лінійно-ланцетні листки до 50 см завдовжки та 2 см завширшки, темно-зеленого кольору. Суцвіття — розлога багатоколоскова волоть, що сягає 40 см, з колосками, які мають колінчастий остюк до 1,5 см завдовжки. Сорго цвіте з першого року життя в липні – серпні та плодоносить у серпні – жовтні, утворюючи на одній рослині від 8 до 10 тисяч зернівок.

Погодні умови вегетаційного періоду 2024 року (часті дощі та висока вологість повітря ранньої весни, високі температури та перепади посухи та злив на протязі літа) сприяли інтенсивному розвитку та розмноженню небажаної рослинності в цілому в тому числі і карантинних видів бур'янів.

Обстеження проводились по загальноприйнятим методикам визначення забур'яненості. Визначався видовий склад рослин та кількість рослин на 1м². Загальна площа обстеженої території сягала понад 3 км (присадибні ділянки, території прилягаючі до заправок, доріг, тротуарів, необроблювані території, маленькі вулички, садові товариства тощо). В таблиці №1 вказані результати на момент обстеження.

Таблиця 1. Ступень засмічення карантинними бур'янами, м. Білгород-Дністровський, 2024р

№ п.п.	Назва бур'яна	Латинська назва бур'яна	Ступінь засмічення, шт./м ²	Співвідношення засміченості, %
1	Амброзія полинолиста	<i>Ambrosia artemisiifolia</i> L.	7	41,2
2	Гірчак повзучий	<i>Acroptilon repens</i>	4	23,5
3	Повитиця польова	<i>Cuscuta campestris</i> Junk.	3	17,65
4	Сорго алепське	<i>Sorghum halepense</i> (L.) Pers	3	17,65
5	Всього			100,0

Рівень розповсюдження карантинних бур'янів в м. Білгороді-Дністровському дуже впливає в першу чергу на засміченість бур'янами не тільки в польових умовах, а й інші території міста. Забур'яненість цими видами рослин охоплює майже всі види сільськогосподарських культур та угідь: просапні й зернові культури, городи, сади, луки, пасовища, лісосмути, необроблені ділянки, здебільшого з порушеним природним трав'яним покривом, узбіччя залізничних, шосейних і ґрунтових доріг, пустирі, сміттєзвалища, вулиці та подвір'я. Нажаль в умовах військового стану, дуже мало, практично не приділяється уваги до знищення карантинних бур'янів, припинення їх розповсюдження на території м Білгород-Дністровський.

Аналіз та моніторинг фітосанітарного стану м. Білгород-Дністровський на визначення карантинних бур'янів виявив, що нажалі в наш час поширення карантинних бур'янів майже не контролюване. Для своєчасного виявлення вогнищ бур'янів необхідно регулярно обстежувати земельні угіддя міста та району. При їх виявленні слід негайно знищувати рослини разом із коренем, щоб запобігти цвітінню та утворенню насіння.

Шкодочинність амброзії полинолистої, гірчака повзучого, повитиць та сорго алепського в містах і районах масового поширення є досить значною. Вона проявляється

не лише в зниженні врожайності сільськогосподарських культур і погіршенні якості кормів, а й негативно впливає на здоров'я людей та тварин.

Для очищення полів важливими є агротехнічні методи боротьби: правильне чергування культур у сівозміні, обробка ґрунту та догляд за посівами, які спрямовані на зменшення запасів насіння бур'янів у ґрунті та запобігання повторному засміченню як ґрунту, так і врожаю сільськогосподарських культур. Значного ефекту в боротьбі з карантинними видами бур'янів можна досягти за допомогою хімічного методу.

Щоб зупинити поширення злісних і надзвичайно небезпечних бур'янів, важливо розуміти, що в містах, на територіях підприємств і сільськогосподарських виробників, де неможливо застосувати хімічні методи, амброзію можна знищувати шляхом виривання з корінням або скошуванням нижче кореневої шийки — безпосередньо перед початком цвітіння, коли суцвіття вже сформувалися, але ще не розкрилися. Скошені рослини потрібно спалювати.

Хімічний метод передбачає використання гербіцидів, внесених до «Переліку пестицидів та агрохімікатів, дозволених для використання в Україні». Гербіциди слід застосовувати в період, коли рослини перебувають у фазі двох-чотирьох справжніх листків, оскільки пізніше дія хімічних препаратів істотно знижується.

Відповідно до Закону України «Про благоустрій населених пунктів», громадяни, підприємства, установи та організації у сфері благоустрою зобов'язані утримувати в належному стані об'єкти благоустрою (їх частини), що перебувають у їх власності або користуванні, а також прилеглі території. Таким чином, боротьба з бур'янами, зокрема карантинними, є обов'язком кожного громадянина, підприємця та посадової особи згідно з чинним законодавством. З огляду на значну шкоду, яку завдають карантинні бур'яни як сільському господарству, так і здоров'ю людей, їхній контроль є одним із пріоритетних завдань для всіх землекористувачів.

Список використаних джерел:

1. Ключко Н. Злісний карантинний бур'ян – амброзія полинолиста. *Офіційний веб-сайт Білгород-Дністровської районної державної адміністрації*. Білгород-Дністровський, 2024. <https://bd-rda.od.gov.ua/zlisnyj-karantynnyj-buryan-ambroziya-polynolysta-2/>.

2. <https://dpss.gov.ua/fitosanitariya-kontrol-u-sferi-nasinnictva-ta-rozsadnictva/>

3. Шкодочинність карантинних бур'янів для людини та сільського господарства. *Головне управління Держспродрозживслужби в Одеській області* <https://odesa.consumer.gov.ua/?p=2378>

УДК 634.23; 631.52

СТІЙКІСТЬ ЧЕРЕШНІ ДО РОЗТРІСКУВАННЯ ЗАЛЕЖНО ВІД ТОВЩИНИ ШКІРКИ ПЛОДУ

Лідія ШУБЕНКО, канд. с.-г. наук, доцент кафедри генетики, селекції і насінництва сільськогосподарських культур, shubenko.l@ukr.net

Білоцерківський національний аграрний університет
м. Біла Церква, Україна

Одним із важливих господарсько-біологічних характеристик плодів черешні є стійкість до розтріскування. Розтріскування плодів черешні під час досягання внаслідок випадання дощу, накладає серйозні обмеження на виробництво.